

Praegusele ajale tuleb leida oma märgistus

Kristel Raesaar

Niekolaas Johannes Lekkerkerki kuraatorinäitus „Kahtluse varjud” Tallinna Kunstihoones kuni 27. X. Laupäeviti kell 16 saab näitust vaadata giidi juhtimisel. Näitus on korraldatud fotokuu raames.

Vestleme paar päeva pärast su kuraatorinäituse avamist 1. oktoobril Tallinna Kunstihoones. Oleme mõlemad üle töötanud ja vähe maganud. Ometi tuli viimastel päevadel korduvalt jutuks laisklemine, jõudeoleku väärtus. Millal ja kuidas sina laiskled?

Niekolaas Johannes Lekkerkerk: Hoiakut, et elame ikka veel kõrgvormi (high-performance) kultuuris, kus peab olema produktiivne, planeerima aega, olen praeguse näituse raamistikus tõesti korduvalt maininud, see on ka mu kuraatoripraktikale omane. Tubli olemise nõude juures paelub mind kõige rohkem see, et enamasti pole tegemist otsese käsuga, vaid see on pigem üldisem rahutus ja arusaam, et aega ei tohi raisata. See on kaudne, aga tugevalt tunnetatud hädavajadus. Kui arutame sõnadega oma tegemiste üle, siis on tulevikuväljavaated liigitatud „töödeks” ja „projektideks”. Isegi kui pole selge, milles järgmine projekt seisneb, või kui seda veel polegi, on vähemalt mul ikka tunne, et pigem tuleb midagi välja mõelda kui tunnistada, et parasjagu polegi midagi teha. Selles ilmneb praegust hetke puudutav huvitav kriis või paradoks: olevikku rakendatakse potentsiaalselt lõpmatu viivituse, kahtluse ja ebakindluse, analüüsi ja mõtte perioodina, kui kasutada Boris Groysi sõnu. Kuigi jõudeolekut kiputakse vältima, tähendab see mulle - see ei ole laiskus - vägagi teretulnud iseenese ja elatud ajaga ühenduse saamist. Selle asemel et kasutada iPhone'i kohtumistevaheliste hetkede ületamiseks (näiteks oodates rongi, söögi valmimist jne), eelistan ma suitsetada ja lihtsalt niisama olla. Arvan, et sellel on midagi pistmist tajumisega: telefoniga suheldes on pilk suunatud alla, suitsetades ette või kõrvale. Ette- või kõrvalevaatamine võimaldab tajuda detaile, nüansse.

Foto: Piia Ruber

Vaatamist ja kogemist asendab suuresti jäädvustamine: pildistame kõike ja kõikjal, lootes, et olevik ei libise siis käest, vaid seda saab uuesti taasesitada, vajadusel rekontekstualiseerida, ühel päeval tulevikus (kui aega on) jutustuseks kureerida. Nii saadakse hulk pindmisi fragmente, pilte, mida keegi kunagi ei vaata ja mis kusagil justkui hõljuvad ... Sinu näitus on väljas fotokuu kontekstis. Kas jäädvustamise ja taasesitamise kultuur on midagi, mis on motiveerinud sind tegema just sellist näitust fotofestivali kontekstis?

Mulle tundub, et dokumenteerimise taga on tung saavutada stabiilsus ja hoida oma elu kontrolli all. Pildistamisest saab nii vaatamise kui ka kogemise viis, ennekõike ehk viis leida tunnustus oma elule. Näiteks istud terrassil ja saad oma kunstilise late, mille on kujundanud late kuraator, ja tunned, et see hetk, objekti (kohvitassi) ja sinu suhe peab saama jäädvustatud. See läheb siis rubriiki „väikesed asjad elus”. Edasi võib lisada veel ühe filtri, nostalgilise autentsuse tunde, mille annab näiteks Instagram. See aitab väljendada loomingulist valikut ja rõhutada hetke intensiivsust. Instagramile järgneb Facebooki postitus: signaal, elu märk, mis jälle tuleneb performatiivsest vajadusest, vajadusest leida oma valikutele ja kogemustele tunnustus. Elatud elu asendub suuresti dokumenteeritud eluga, surrogaadiga, mis neelab suure osa võimalikust sotsiaalsest suhtlusest.

Fotokuu näitusega tahtsin tuua esile eneseteadlikkuse, peegelduse momendi. Näiteks, sööd sõpradega õhtust ja jutt saab otsa. Kõik on äkki piinlikust vaikusest väga teadlikud ja otsivad sõnu, et vaikust katkestada, aga keegi ei suuda või ei julge järgmist lauset öelda. Niisugune hetk on sellel näitusel tähelepanu keskpunktis.

Kas see piinlik hetk, mida kirjeldad, on eriti asjakohane just praegustes globaalsetes majanduslikes ja poliitilistes tingimustes? Ajaloo lõpu ennustus oli vist ennatlik, kuigi lõppematu progressi ja kasvu müüt on kokku kukkunud. Tundub, nagu elaksime kollektiivselt sellises piinlikus kõhkluse hetkes, kus keegi ei tea, mida öelda?

Tunne, et elame kriisis, on väga levinud Madalmaadel ja mujal Lääne-Euroopas. Kaldun arvama, et see pole ainult finantskriis: näib, et oleme murdepunktis, balansseerime analoog- ja digitaalmeediumide, subsideeritud kunstivormide ja uute ühisrahastusel ja filantroopiaal põhinevate mudelite, massitoodetud ning kohaliku põllumajanduse saaduste jne vahel. Sisuliselt tuleb senised mudelid ja töötamisviisid ümber sõnastada, leida praegusele ajale oma märgistus.ÂÂ

Nüüd, kus kõik räägivad üheaegselt ja kõik on oma arvamuse innukad kaitsjad, ei kuulata kedagi. Pakun välja, et tuleks luua assamblee, foorum, mis koosneb nii inimestest kui ka mitte-inimestest (non-humans), elusolenditest ja intertsetest asjadest, et formuleerida uus *lingua franca*, keel, mille eesmärk pole taas inimesi kõige tähtsamaks seada. See pole sugugi utoopiline mudel, pigem soov luua arusaamist ja uusi teadmisi teiste objektide ja olemusvormide elust; lõigata läbi hierarhilised mudelid ja võimusuhted, mis on koosnenud ja koosnevad ainult inimestest.

ÂÂ

Huvitav. Kes on need mitte-inimesed, keda tahad kaasata ja kuidas saaksid nad osaleda uue keele loomisel?

Ütleme, et paljude teiste koosluste seas võiks siia kuuluda kaks papagoid, kuus šokolaadikooki, roosa kamm, kauss vahtrasiirupiga, kurerehade pott ja sa ise.

Kuna ma olen kuraator ja kirjanik, pole mul kavatsust (ainult huvi) muuta seda assambleed poliitilis-ökoloogiliseks. Püüan vaid luua kooslust, kus inimesed, nende tegevus, positsioon, asjad üheaegselt eksisteeriksid, püüan muuta selle resoneerivaks tervikuks, mis on pigem fiktiivne, aga vahest tundubki tõelisena.

Vahtrasiirupiga kohtuks praegu meeleldi. Sinu lähenemine on saanud inspiratsiooni spekulatiivsest realismist. Räägi sellest lähemalt.

Jah, objektile orienteeritud ontoloogia ja spekulatiivne realism on hakanud mind hiljuti huvitama. Aga ma kasutan ka Godard'i filmide, Hergé raamatute, Enrique Vila-Matase romaanide, Badiou, Rancière'i ja Foucault' teooriate, 1950ndate jazz'i, graafilise disaini ja kirjastamise uute tendentside veidrat segu. Iga projekt on väljakutse selles mõttes, et püüan koondada kõige suurema terviku erinevamaid kilde,

säilitades samal ajal praod, üksikud hääled, kattuvuse, ristuvused ja viited aspektidele, mis on jäetud lühiduse huvides välja.ÂÂ

Arvan, et spekulatiivne realism, nagu on seda kirjeldanud Graham Harman, võib avada kuraatori töös uusi registreid inimese (vaataja, külastaja) ning objekti (teos) suhete hindamisel. Kavatsen lähiajal nende teooriatega edasi töötada ja arendada näitusetsükli „Tingimusteta alistumise muuseum”, mis pakub mitmepoolsemat ja kaasavamalt arusaamist objektist ja subjektist.

ÂÂ

Rääkigem nüüd ka näitusest „Kahtluse varjud”. Mulle näib, et mitmeid töid läbib niidina äng või ärevus, mis kaasneb internetimaailma ja ühismeedia pingetega. Näiteks David Raymond Conroy videos suures saalis kirjeldatakse, kuidas autor lakkamatult püüab leida interneti infotulvast midagi suurt ja olulist, vastust või asja, millesse armuda. Ometi ta teab, et otsib niikuinii vales kohast, sest kui see miski peakski tema ette sattuma, on tähelepanu liiga hajevil, et seda märgata. „Olud, kus ma püüan armuda, teevad armumise võimatuks,” ütleb Conroy nukralt. Flo Kasearu tööd „Me oleme teel”, mis on teisel pool seina, võib selles kontekstis vaadata internetis surfamist saatva ärevuse metafoorina: eluks vajalik oleks justkui pidevalt teel ja ühendus liiga aeglane ...ÂÂ Nende tööde vahele oled paigutanud Oliver Laricu „Versioonid”, optimistlikuma käsitluse internetimaailmas valitsevast hääletusdemokraatiast ja koopiaste, võltsingute, hübriidide potentsiaalst.

Kogu näitus ja mitmed eksponeeritud tööd seostuvad tõesti millegagi, mis on saabumas, aga ei jõua kunagi kohale. See kehtib olevikuhetke, aga samuti informatsiooni, kommunikatsiooni, pildimanipulatsiooni piiritu kiirenduse kohta.

Broerseni ja Lukácsi igavesti öidepuhkev ja närtsiv liilia tähistab selles kontekstis pidevas ringluses püsivaid inimesi ja asju, mis on samal ajal omavahel seotud. Beieri, Kockeni ja Ruscica tööd seavad küsimuse alla möödunud hetkede võime pakkuda usaldusväärset tõendusmaterjali nüüd ja praegu. Hol, Johannessen ja Lester omakorda on oma lähenemises avatumad ja spekulatiivsemad, lähtudes tulevikupotentsiaalst ja -peegeldustest. Kõik teosed on terviku loomisel vältimatult vajalikud.

Mitmed kunstnikud, kes osalevad fotokuu näitusel, on tegutsenud ka kuraatorina: Conroy, Kasearu, Kuusk. Kunstnik-kuraatorite puhul nihkub rõhk sageli administratiivselt ja täpselt, hoolivalt töörežiimilt ähmasemate, performatiivsemate, sekkuvamate lähenemiste suunas. On jäänud mulje, et sina eelistad hoida teatud distantsi, kuigi oled kunstnikega pidevas kirjavahetuses. Räägi oma tööprotsessist kuraatorina.

Minu meelest on kureerimisega midagi valesti ainult siis, kui ei olda siirad. Kureerimine on üks viis mõelda praegusest ühiskonnast loomingu kaudu. See võib varieeruda väga avatud, spekulatiivsetest ja fiktiivsetest stsenaariumidest tõsise sotsiaalpoliitilise analüüsini.

Loominguline kureerimine on nüüdseks pigem üks kategooria kui miski, mida teevad kunstnik-kuraatorid: ma ise kombineerin nii teoreetilist analüüsi kui ka kunstilist sekkumist. Mida suurem on aga projekt, seda enam kerkib esile poliitiliste kompromisside ja konsensuse vajadus ning seda rohkem kipub kaduma autoriperspektiiv. Kunstnike ja teostega töötades võib olla vastavalt vajadusele kord lähedal, kord kaugel - tähtis on olla ettevaatlik. Kirjavahetusest saab mõnikord raamat või tekst, teinekord mitte.

Kunstnike tegevus liigub galeriipiiridest järjest sagedamini välja. Kuidas sinu meelest on muutunud või muutub galerii funktsioon? Kas kasutaksid tulevikus näituse platvormina hoopis muud keskkonda - kas või näiteks internetti?

Raha on paberist ja galerii on lihtsalt üks ruum. Galeriidki võivad muutuda ebatraditsiooniliseks. Isiklikult mulle meeldib töötada piirangutega: mingis mõttes defineerivad need selle, milliseks projekt võib kujuneda. Selles mõttes on galerii piiratud või piirav just nii vähe või palju, kui mulle sobib.

Paljud noored (ja mõned etableerunud) galeriid pakuvad nüüd ka veebi platvorme. Oma töös olen ainult üksikutel kordadel tegelenud post-interneti praktikaga, aga see sobib tõesti paremini oma spetsiifikaga sobivasse keskkonda. Olen näituse-keskkonnana kasutanud veel näiteks raamatut, koduseid ruume, isegi hotelli. Kõik sõltub kontekstist. Küsimus on selles, kuhu loovžest võib minna. Ja seda ei tea kunagi ette.